

Baztan - Bidasotarren dantzak

XVIII - garren mendean (*)

Trueba, Navarro-Villoslada ta horien gisako idazlari romanti-koek orrialde asko izkiriatu dute, euskaldunen oitura garbiak laudatzen eta gure gazteen jostetak goraiatzeko, aitona zaar amultsuen ikusmenean eta gerizapean. Baiña leenagoko mendeetan, bestelako josteta nahasiak ere (dantzetan ere apezak berak maisu bezala sartzen zirala) ibili dituzte euskal gazte burrunbatsuek, eta batzutan, oraingo oiturak bezain arreak ikusi dira Euskalherrian.

Gazteak beti jostagura, bai adinekoen bildurgarri ere, Bizkaiko koblak dion bezala:

*Gorbei altuen edurre
bota surtera egurre
Alaba galanten amak
mutil zantarren bildurre.*

Ziberotarren Pastural bat ikusi dutenak edo leenagoko koblakarien bertsu piperrak irakurri, oraingo gazte zenbaiten lotsagabeke-rietaz gutti arrituko dira.

* * *

Eskuetara heldu izan zaigu, 1750 garren urteko Apezpikugutun bat, Baztango parrokia batean gorde dena. Bertan ikusten ditugu, orain bi mendeko bidasotarren oitura arreak, bai eta Nafarroa gei-neko herritarrenak:

(*) Irakurgai hau, beste bi irakurgaiekin batean, 1969 garren urteko *Irun-go Literatur Txapelgora* presentatua izan zen.

1750 urte hartako eta ondoko lekukotasun asko baitugu, Erri-beraraiño heltzen zala orduan euskara, herriko izkuntza bezala, eta erdara sartu gabea zegoala, Nafarroako parte geiengan.

Garai hartan berean ere ibilia zen Iruñian misiolari gisa, MENDIBURU euskal idazlari famatua, eta bera zen leenbizikoa gure dantzeen aurka asi, egundokoak esaten. Gaia hortaz eztabaia eta borroka sonatua erabili zuten MENDIBURU eta LARRAMENDI idazlariak elkarren artean, azken honek airoski dantza euskaldunen alde aurpegia ematen zuela. Eta badut susmoa, Miranda eta Argaiz apezpikuaren gutun hau ez ote zen aita MENDIBURU beraren obra izan, honen moduko laidoak irakurtzen baititugu Apezpiku-gutunean ere.

Dena den, laster xuritu dezakegu eztabaia hau, argitaratzeko prestatzen ari dalako Tellechea jauna, Madrileko Biblioteka batean aurkitu dituen Larramendiren eskuzkribu ez ezagun eta jakingarri batzuk.

Hona itzez itz, euskara mordollo batean, Gaspar de MIRANDA apezpikuaren Gutuna, oraingo ortografiara aldatua:

«Don Gaspar de MIRANDA eta ARGAIZ. Iangoikoaren eta »Sede apostolikoaren graziaz Iruñeko Obispa, Erregeren Konseilluko, etc.

»Gure Obispado huntako presuna fiel guzieren aditzera ematen »dabegu, daudelarikan handizki eta serioski erreprendituak eta me- »txatuak danza publikoak Aita sainduen eta Eskritura sainduen, bai »eta ere daudelarikan debekatuak hala Erreinu huntan nola bertze- »tan, eskomiku eta zensura bortitzen penan...; Nolaz ez tira erre- »prendituko oraiko danzak, egiten direlarik ahalikako soñurik alegre »eta bizienarekin... lujuriaren eta loikeriaren pozoia infernal eta hil- »garri hartara probokatzen dituzten akzione, igitze, mobimendu eta »ukitze deshonestekin?

»...Danzetan egiten dituztelarik arkoak, zubiak, zeinen azpitik, »danzan pasatzen baita demonioa? Danza hok egiten direlarik ez »solamente leku publikoetan, baina bai eta ere estalpetan, portale- »tan, eskaratzetan, berariak eta motibo gutirekin bilatzen dituzten »arteka mearretan?

»Profanatzen eta menospreziatzen dituztelarik hanizetan templo »sainduak, basilikak, hermitak, Elizatheak, zimitorioak. Dabiltzala- »rik egunaz eta gauaz Plaza publikoetan, bidetan eta kanpo libretan?

»Danza hotarat juntatzen direlarik, ez guttitan eta bai gure dolore »handi batekin, Eliza gizonak, bai eta Ordena sainduak pretenditzen »dituztenak ere, ordenatzeko pretensioneak duten denbora berean, »zeintaz baitira *hanitz etsenplare*.

»Eta are geiago, badirela hotarik zenbait, danzako Mastru di-
»renak, hala gizonkieri nola emaztekieri danza erakustea ofiziozat
»hartua dadukatenak?

»Heritua dagoelarik bada, eta kutsatua izurri eta eritasun mortal
»huntaz gure Obispado-tasuneko *parterik geiena*, eta deseatzten du-
»gularik erremedioa ematea... Erran diran pena eta zensuren azpian
»manatzen ditugu Eliza gizonak, ez publikoan eta ez sekretoan, ez
»daitezila iunta danza hotara, eta ez daitezila dantza edozein pre-
»testu izan arren; eta Ordena sainduak pretenditzen dituztenak hiza-
»nen dira iakinak, eztirala errezibituak izanen...

»Manatzen dugu halaber, eman diren pena eta zensuren azpian,
»Elizetan, Letanietan, prozesionetan, kofradia eta berze elizako fun-
»zionetan, ez dadien usa tanburinik ez eta ere dantzazeko zerbizatzen
»diran instrumentu profanorik. Elizak, egia da konsentitzen dituela
»gisa huntako instrumentuak, eta soilki gizonkien danzak, fielen
»usantza komun eta generalak erakusten duen bezala...

»Iruñeko zitudadean emana, martxoaren hamabigarren
»egunean, milla zaspitan eun eta berrogei eta hamarrean,
»GASPAR, Iruñeko Obispoa.—Obispo ene jaunak mana-
»turik.

Dr. Joseph Eladio COLLADO.»

A. IRIGARAY.

